

УДК 658.27:339.13:631.12

JEL Classification Q01; D24; P42

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079>

О. В. ЗАХАРЧУК, доктор економічних наук, професор
Я. Ф. НАВРОЦЬКИЙ, кандидат економічних наук
О. В. ВИШНЕВЕЦЬКА, кандидатка економічних наук,
старша наукова співробітниця

Сучасний стан та перспективи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства

Мета статті - проаналізувати стан матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України та розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо його поліпшення.

Методика дослідження. Використано методи: монографічний (аналіз розвитку та забезпечення сільського господарства основними виробничими засобами); статистичний (для відображення ситуації на ринку технічних засобів для сільського господарства у кількісному і вартісному виразі через систему абсолютних і відносних показників); аналізу рядів динаміки, структурних зрушень (для аналізу й виявлення тенденцій показників ринку сільськогосподарської техніки); порівняння (зіставлення економічних показників); табличний та графічний (наочне відображення результатів дослідження у вигляді таблиць і графіків), абстрактно-логічний (узагальнення та формулювання висновків).

Результати дослідження. Проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку технічного забезпечення сільського господарства в Україні. На основі дослідження проблем із технічним забезпеченням сільськогосподарського виробництва, особливо їх активної складової, розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Елементи наукової новизни. Розроблено пропозиції щодо поліпшення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських виробників шляхом кількісного та якісного зростання їх фондооснащеності з метою своєчасного і якісного виконання повного комплексу сільськогосподарських робіт за сучасними прогресивними технологіями, підвищення продуктивності праці й доходів сільського населення.

Практична значущість. Проведено розрахунки визначення нормативної потреби в основних засобах для виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2025 р. Розроблено пропозиції щодо підвищення фондооснащеності сільськогосподарських товаровиробників. Табл.: 3. Рис.: 2. Бібліогр.: 18.

Ключові слова: основні засоби; інвестиції; сільськогосподарська техніка; ринок; матеріально-технічне забезпечення; компенсація вартості техніки.

Захарчук Олександр Васильович - доктор економічних наук, професор, завідувач відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Навроцький Ярослав Федорович - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: yarol.nav@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4677-5306>

Вишневецька Оксана Василівна - кандидатка економічних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: ksutasha@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0978-2063>

Постановка проблеми. Нині кількісні та якісні параметри основних виробничих

засобів сільськогосподарських підприємств України не сприяють досягненню високих конкурентних позицій вітчизняних аграріїв, насамперед середніх і малих форм господарювання.

© О. В. Захарчук, Я. Ф. Навроцький,
О. В. Вишневецька, 2021

Наслідком недооцінки основних засобів виробництва в сільському господарстві стали знівельовані абсолютні та відносні фінансово-економічні показники галузі, зокрема амортизаційні відрахування, собівартість, фінансовий результат та рентабельність аграрного виробництва.

При цьому, за розрахунками науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки», реальна ринкова вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг на кінець 2019 р. мала б перевищувати дані Держстату майже удвічі і досягати 868,4 млрд грн.

У такому випадку амортизаційні відрахування, що відображаються у собівартості сільськогосподарської продукції, становили б не 37,5 млрд грн, за статистичними даними, а реальну справедливу величину, необхідну для розширеного відтворення основного капіталу, - 60,7 млрд грн (868,4 млрд грн x 0,07).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в організацію методологічних та методичних засад розширеного відтворення основних і оборотних засобів, що має важливе значення для забезпечення ефективності вкладення капіталу і, зокрема, наукове обґрунтування техніко-технологічного оновлення основних засобів аграрного виробництва здійснили такі вчені, як Я. К. Білоусько, Д. Ю. Соловей [5]; В. Д. Войтюк, М. М. Моги-

лова [13]; Г. М. Підлісецький, В. О. Пітулько [18]; В. Л. Товстопят [18] та ін.

Мета статті - проаналізувати стан матеріально-технічного забезпечення сільського господарства України та розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо його поліпшення.

Виклад основних результатів дослідження. Первісна (переоцінена) вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг, за даними Держстату, на кінець 2019 р. становила 460,5 млрд грн, або 4,8% загальної вартості основних засобів національної економіки України. Порівняно з відповідним показником 2018 р. вартість основних засобів сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг збільшилася на 61 млрд грн, або на 26,2%, що є позитивним результатом зростання інвестицій у згадану галузь.

Із визначенням реальної ринкової вартості основних засобів складається парадоксальна ситуація. Протягом 2019 р. було введено в дію нових основних засобів на 51,7 млрд грн, тоді як вибуло - лише на 23,2 млрд грн. Причиною цього стало обліковування основних засобів аграрного виробництва, які списуються, в цінах їх придбання 10-20-річної давнини, за купівлі таких уже в сьогоднішніх, значно вищих цінах (рис. 1).

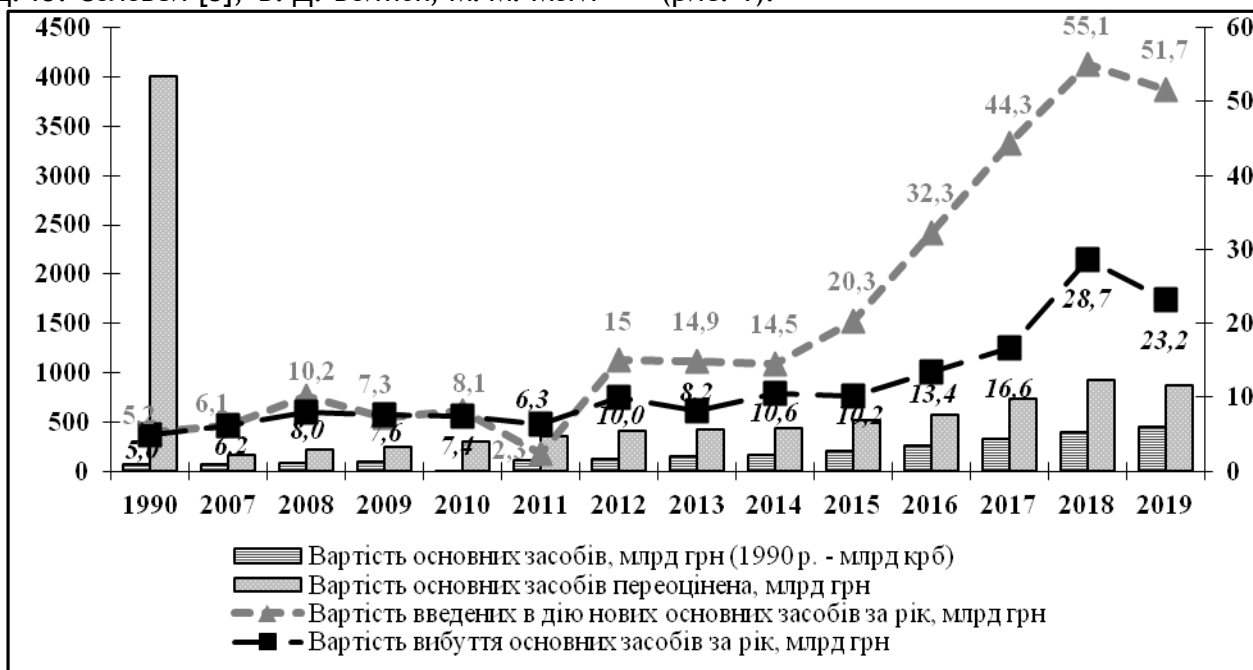

Рис. 1. Динаміка основних показників стану основних виробничих засобів сільського господарства

Джерело: Складено за даними [8].

Ситуація, що склалася з ресурсним забезпеченням господарських формувань, свідчить про потребу в модернізації основних засобів, відновленні втраченого технічного потенціалу та його подальшого розвитку, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва.

Значне відставання фактичної осначеності вітчизняного сільського господарства спостерігається від цілої низки країн Європи з розрахунку на одиницю площі у вартісному вимірі [4]. Так, станом на 1 січня 2020 р. в Україні вартість основних засобів становила

231 дол. США на 1 га сільськогосподарських угідь. На цю ж дату аналогічний показник у Польщі перевищував український у 21,8 раза, Великобританії - 27,3, Чехії - 27,3, Угорщині - 34,4, Франції - 36,4, в Німеччині - у 96,1 раза [1].

Недооцінка основних засобів аграрного сектору призводить до штучного завищення результативності сільськогосподарської діяльності. Розрахунок нормативної потреби в основних засобах сільськогосподарського виробництва вказує на їх нестачу та несправедливу оцінку (табл. 1).

1. Нормативна потреба в основних засобах на виробництво сільськогосподарської продукції на період до 2025 р., млрд грн

Вид основних засобів	Наявність основних засобів у сільському господарстві (з мисливством) за первісною вартістю		Нормативна потреба в основних виробничих засобах за категоріями господарств					
			сільськогосподарські підприємства		домогосподарства у сільській місцевості		усі категорії господарств	
	Рік							
	2019 (на кінець року)		2020	2025	2020	2025	2020	2025
факт	розрах.							
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	197,1	393,4	553,3	706,0	228,0	291,0	781,3	997,0
Машини та обладнання	134,1	269,8	392,7	512,0	162,0	206,7	554,7	718,7
Транспортні засоби	33,2	65,2	85,8	109,6	35,4	45,2	121,2	154,8
Продуктивна худоба	44,3	41,7	60,0	76,5	24,9	31,7	84,9	108,2
Багаторічні насадження	8,3	7,8	12,2	15,7	4,9	6,4	17,1	22,1
Вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та ін.	43,6	90,5	124,0	158,2	51,2	65,4	175,2	223,6
Усього	460,5	868,4	1228,0	1578,0	506,4	646,4	1734,4	2224,4

Джерело: Розраховано за даними [8].

Обсяг розрахункової нормативної потреби майже вдвічі перевищує фактичний на 1 січня 2020 р. - 868,4 та 460,5. Розрахунок свідчить, що на 1 січня 2021 р. вартість основних засобів повинна становити 1734,4 млрд грн, що у 3,8 раза більше від фактичного показника на 1 січня 2020 р., а у 2025 р. - 2224,4 млрд грн, або у 4,8 раза більше.

Така ситуація спричинена недостатністю обсягів інвестування для забезпечення необхідної моделі відтворення галузевих основних виробничих засобів.

Для підвищення рівня капіталізації підприємств необхідно провести модернізацію основних засобів, відновити втрачений технічний потенціал для його подальшого розвитку, впровадити досягнення науково-

технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва.

Недооцінка основних засобів аграрного сектору, як згадувалося, призводить до штучного завищення результативності сільськогосподарської діяльності. При цьому рівень переоцінки (індексації) основних засобів інших галузей національної економіки в рази перевищує цей показник у сільському господарстві, відповідно впливаючи на «відносно» заниження рентабельності операційної діяльності підприємств інших сфер («відносно» щодо показників сільського господарства).

Крім того, у період 2005-2019 рр. рівень фактичної переоцінки основних засобів сільського господарства зріс лише в 1,5 раза, тоді як переоцінка вартості основних

засобів національної економіки без сільськогосподарства здійснена у 9,3 раза, що негативно впливає на рівень прибутку в сільському господарстві, штучно його підвищуючи.

За вказаний період рівень зростання цін на основні засоби сільськогосподарського призначення виявився досить нерівномірним, проте він був набагато вищий за проведену індексацію у сільському господарстві. Так, ціни на основні засоби в цілому

підвищились у 8,7 раза, в тому числі: трактори та сільськогосподарські машини – 6,9 раза; автомобілі – 4,0 раза; будівельно-монтажні роботи – 10,7 раза [13].

Крім вартісної оцінки основних засобів необхідно визначити ефективність їх використання [11]. Про це свідчить динаміка ефективності використання основних виробничих засобів сільськогосподарськими підприємствами (табл. 2).

2. Динаміка ефективності використання основних виробничих засобів сільськогосподарськими підприємствами

Показник	Рік					2019 до 2015, %
	2015	2016	2017	2018	2019	
Валова продукція сільського господарства у фактичних цінах реалізації, млрд грн	544206	637791	707792	847587	842767	154,9
Вартість основних засобів сільськогосподарського призначення, млрд грн	205575	264859	335303	399526	460475	224,0
Фондомісткість	0,38	0,42	0,47	0,47	0,55	144,7
Фондовіддача	2,65	2,41	2,11	2,12	1,83	69,1

Джерело: Розраховано за даними [8].

Протягом 2015-2019 рр. спостерігається тенденція до зниження фондовіддачі від 2,6 у 2015-му до 1,83, або на 30,9%, у 2019 р. та зростання фондомісткості від 0,38 у 2015-му до 0,55 у 2019 р., тобто на 44,7%. Валова продукція сільського господарства у 2019 р. порівняно з 2015-м зростає лише на 54,9%, а вартість основних засобів на 124,0% відповідно. Це пояснюється тим, що збільшення вартості основних засобів здійснюється дещо швидшими темпами, ніж ріст вартості валової продукції сільського господарства, а отже, неефективним їх використанням.

Сучасна, інноваційна та високоефективна сільськогосподарська техніка в аграрному виробництві постає одним із найбільш вагомих факторів, що забезпечують підвищення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин.

На початок 2021 р. у користуванні сільськогосподарських підприємств знаходилося 130 529 тракторів, 78 678 вантажних та вантажно-пасажирських автомобілів, 51 447 плугів, 71 633 культиваторів, 34 780 дискових борін, 66 511 сівалок та 26 524 зернозбиральних, 1477 кукурудзозбиральних і 1568 бурякозбиральних комбайнів. Крім того, щорічно зростає середня потужність двигуна трактора від 63,2 кВт у 1990-му до 102,2 кВт у 2019 р. [8].

Інша ситуація склалася із забезпеченістю особистих селянських господарств. У 2020 р. лише 21,0% домогосподарств мали техніку, із них: плуг – 27,1%; борону – 22,7; культиватор – 14,8; сівалку – 12,2; трактор – 18,9; комбайн – 1,5; автомобіль вантажний – 2,5% [12].

На жаль, у сільському господарстві оновлення машинно-тракторного парку значною мірою здійснюється за рахунок іноземної техніки. Хоча за радянських часів Україна була одним з визнаних лідерів у галузі сільськогосподарського машинобудування [14]. На сьогодні у багатьох випадках аграрні підприємства надають перевагу більш ефективній та екологічній техніці іноземних виробників.

Динаміка виробництва, експорту та імпорту сільськогосподарської техніки, у тому числі тракторів сільськогосподарського призначення понад 59 кВт (найбільший попит серед сільськогосподарських підприємств), вказує на різкий спад виробничого та експортного потенціалу українського сільськогосподарського машинобудування (табл. 3) [6, 7].

Так, протягом 2017-2020 рр. виробництво зменшилося майже у 4 рази – від 3295, 2459 та 1387 до 827 од., або у 2020 р. лише 25,1% до показника 2017 р. Відчутно скоротився й експорт вітчизняних тракторів за досліджуваний період – від 505 до 45 од., або в 11,2 раза 8,9%. При цьому обсяг імпорту тракторів знизився незначною мірою: у 2018 р. лише на 551 од. порівняно з 2017 р.

У 2019 р. спад виявився помітнішим - на 1454 од. порівняно з попереднім роком, проте вже у 2020 р. відзначено збільшення імпорту тракторів на 1156 од. порівняно з 2019 р. або 6883 одиниць.

Виробництво плугів у 2019-2020 рр. також значно скоротилося - до 2525 та 1877 од. відповідно, тоді як у 2018 р. їх було виготовлено 3026 од. За порівняння 2020 і 2017 рр. виробництво цієї продукції зменшилося на 35,7%.

3. Динаміка виробництва, експорту та імпорту окремих видів сільськогосподарської техніки, шт.

Вид техніки	Показник	Рік				2020 до 2017, %
		2017	2018	2019	2020	
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт	виробництво	3295	2425	1387	827	25,1
	експорт	505	228	41	45	8,9
	імпорт	7732	7181	5727	6883	89,0
Плуги	виробництво	2917	3026	2525	1877	64,3
	експорт	2594	1633	1908	1904	73,4
	імпорт*	1611	1493	938	797	49,5
Косарки тракторні (навісні, причіпні)	виробництво	3593	1554	1108	525	14,6
	експорт	745	293	625	997	133,8
	імпорт*	1415	1493	3531	4244	299,9
Розбризувачі та розпилювачі (навісні, причіпні)	виробництво	1324	1298	1058	1344	101,5
	експорт	446	526	924	1134	254,3
	імпорт*	1510	443	349	278	18,4

* Без Китаю.

Джерело: Сформовано за даними [6, 7].

Експортний потенціал згаданої продукції досить нестабільний: у 2018 р. експорт плугів зменшився на 961 од., проте у 2019-2020 рр. він залишався практично на одному рівні - 1908 та 1904 од. відповідно. У 2020 р. було експортовано плугів лише 73,4% від експорту у 2017 р. Імпорт їх постійно зменшується - від 1611 од. у 2017-му до 797 од. у 2020 р. (49,5%), що вказує на поліпшення конкурентоспроможності вітчизняної техніки цього виду, а разом із тим зменшення потреби у плугах через активне впровадження прогресивних технологій мінімального обробітку ґрунту, про що свідчить як зменшення обсягів їх виробництва та імпорту.

Досить негативна ситуація склалася з виробництвом вітчизняних косарок, коли у динаміці спостерігається постійне зменшення від 3593 од. у 2017-му до 525 од. у 2020 р., або до 14,6%. Негативним явищем стало також постійне зростання імпорту навісних та причіпних косарок від 1415 од. у 2017-му до 4244 од. у 2020 р., або до 299,9%. Експорт цієї продукції нестабільний, його перевищення над виробництвом у 2020 р. пояснюється значними складськими залишками на заводах-виробниках. Експорт косарок за досліджуваний період зріс на 33,8% у 2020-му порівняно з 2017 р., проте у кількісному виразі лише на 252 одиниці.

Досить позитивною виявилася ситуація як із виробництвом розбризувачів і розпилювачів, так і з ростом конкурентоспроможності. Хоча у 2018-2019 рр. відзначалося незначне зменшення від 1324 од. у 2017-му до 1298 та 1058 од. у 2018-2019 рр., у 2020 р. зростання до 1344 од., або на 1,5% за порівняння 2020-го з 2017 р. [6]. Крім того, спостерігається постійний ріст експорту цієї продукції: від 446 од. у 2017 р. до 526, 924, та 1134 од. у 2018-2020 рр. відповідно, або експорт у 2020-му становив 254,3% до експорту у 2017 р. Імпорт розбризувачів у 2020 р. зменшився на 81,6% порівняно з 2017 р. Це вказує на осучаснення виробництва та інноваційний підхід до нього саме в напрямі виготовлення розбризувачів, що у свою чергу сприяє скороченню імпортозалежності в даному сегменті матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва.

Однією з причин зменшення експорту деяких видів техніки, наприклад тракторів, сівалок, жаток, машин для очищення, сортування або калібрування насіння, зерна чи сухих бобових овочів та інших є втрата основного ринку збуту в Російській Федерації у зв'язку з прийняттям постанови уряду РФ від 29 грудня 2018 р. № 1716-83 «Про заходи щодо реалізації Указу Президента Російської

Федерації від 22 жовтня 2018 р № 592», яка забороняє ввезення вказаних машин [2].

Особливо це позначилося на виробництві та збуті вітчизняних тракторів, адже їх експорт у цю країну в різні роки досягав 77-93% виготовленої продукції. Основними ринками збуту для українського сільськогосподарського машинобудування залишаються деякі країни СНД, зокрема Казахстан, та країни-сусіди, такі як Білорусь, Молдова, Румунія [7].

Ситуація, що склалася, вказує на згубну практику прив'язки експорту продукції до одного ринку, адже сучасні глобалізовані ринки та низька конкурентоспроможність вітчизняної техніки не дозволяють швидко відшукати і вийти на нові ринки збуту.

Закордонні машини значно переважають вітчизняні аналоги за багатьма техніко-економічними показниками. Вони надійніші, потужніші, комфортніші та оснащені сучасними системами керування, вузлами й агрегатами [3]. Проте орієнтуватися на масові закупівлі техніки за кордоном, витрачаючи на це величезні кошти та стимулюючи іноземного виробника, з державницьких позицій не завжди виправдано [5].

Тому у 2017 р. держава відновила Програму часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки, метою якої визначено стимулювання вітчизняного сільськогосподарського машинобудування до впровадження інноваційних технологій у виробництво, що дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції на ринку [17]. Крім того, завдяки Програмі сільськогоспо-

дарські товаровиробники отримують дешеву техніку.

У 2017 р. із 550 млн грн, передбачених бюджетом на цю Програму, практично освоєно лише 134,1 млн грн. Проте вже у 2018 р. ситуація змінилася на краще: із 955 млн грн використано 912,8 млн грн, тобто 96 %.

У 2019 р. попит виявився надзвичайно великий - від аграрних підприємств надійшло 7260 заявок на компенсацію придбаної техніки. У результаті із запланованих на 2019 р. 681,8 млн грн було використано 640,8 млн грн, а ще 565 млн грн компенсовано з бюджету 2020 р. За період грудень 2019-го і січень-листопад 2020 р. аграрії придбали 14 946 од. техніки на суму 4332 млн грн із ПДВ.

Протягом 2017-2020 рр. за Програмою було закуплено 60 109 од. техніки на суму 15323,9 млн грн. Уже за грудень 2020-го - березень 2021 р. перераховано банкам 189,4 млн грн для часткової компенсації вартості 2846 од. техніки згідно із 1833 заявками від аграрних підприємств [10].

Стосовно придбання окремих видів техніки за Програмою компенсації її вартості у 2017-2020 рр. було закуплено 79; 309; 214 та 156 тракторів відповідно, що вказує на досить низький попит на цей вид техніки.

У 2019 р. за рахунок коштів Програми придбано 207 тракторів, 26 комбайнів, 660 обприскувачів, 623 розкидачі, 1226 сіялок та 5888 одиниць ґрунтообробної техніки (рис. 2).

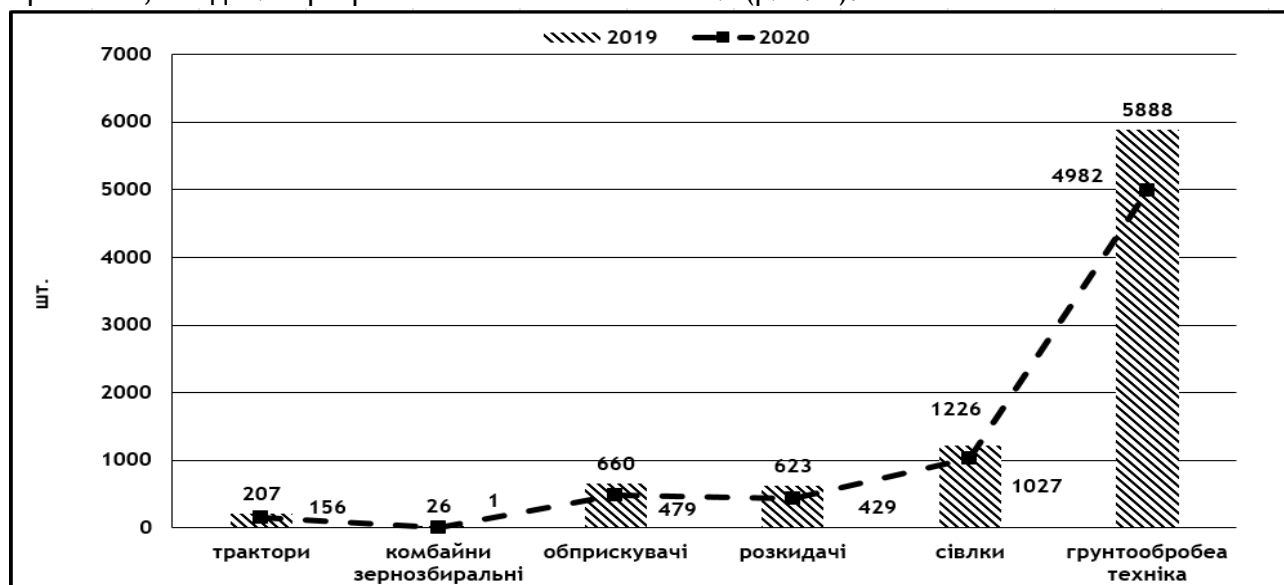

Рис. 2. Придбання сільськогосподарської техніки за програмою часткової компенсації вартості

Джерело: Складено за даними [15, 16].

У 2020 р. відбулося помітне зниження закупівель вітчизняної техніки за цією Програмою через ряд причин, серед яких карантинні заходи у зв'язку з епідемією COVID-19, можливе виникнення ризиків, пов'язаних із відкриттям ринку землі у 2021 р. тощо. Так, ґрунтообробної техніки було придбано на 15% менше, сівалок - на 16,2%, розкидачів та обприскувачів - відповідно на 27,4 та 31,4%, тракторів - на 24,6%.

Хоча Програма спрямована на підтримку сільськогосподарського машинобудування і забезпечення аграрного виробництва вітчизняною технікою й обладнанням, вона лише частково стимулює запровадження інновацій і нових технологій у виробництво техніки. Водночас за деякими видами українська техніка часто менш конкурентна і поступається перед імпортною за якістю, продуктивністю, технологічністю та екологічністю. Вплив Програми розбалансований: стабільний ріст частки вітчизняної техніки показують лише окремі види техніки. Інші види або втрачають свої позиції на ринку техніки, або зберігають, у тому числі завдяки Програмі.

Звичайно, незважаючи на прийняту державою низку заходів щодо поліпшення ситуації з виробництвом техніки та зацікавленості в її придбанні сільськогосподарських підприємств, у коротко- і середньостроковій перспективі значного підвищення конкурентоспроможності вітчизняної техніки й освоєння нових ринків збуту чекати не варто.

На рівень споживання техніки в конкретному році впливає багато факторів: прибутковість аграрного виробництва, природно-кліматичні умови, економічний та політичний стан у країні, інфляція, процентна політика фінансових інститутів тощо. Крім того, більшість великих підприємств та агрохолдингів надають перевагу іноземній техніці, яка відповідає рівню сучасних технологій, у процесі виконання яких застосовуються супутниковий зв'язок та складна комп'ютерна техніка. Покупцями української техніки виступають малі, середні та частина великих підприємств, яким не вистачає коштів для придбання дорогої імпоротної техніки, й ті підприємства, які надають перевагу традиційним технологіям.

Також Програма майже не передбачає компенсації мінітехніки для малих фермерських і сільських домогосподарств, а також можливість їх участі в ній, як виробників

значної частини сільськогосподарської продукції. Так, у 2019 р. господарства населення виробили 33,9% усієї продукції сільського господарства, однак рівень їх забезпечення відповідними технічними засобами мінімальний. До того ж, у ніші мінітехніки вітчизняні виробники можуть бути цілком конкурентоспроможними і в ціні, і в якості з багатьма іноземними виробниками. Проте щороку з Китаю ввозиться в Україну тисячі одиниць дешевої мінітехніки: у 2020 р. було ввезено: 15 657 тракторів потужністю до 18 кВт на суму 32,9 млн дол. США; 1637 плугів на суму 39,4 тис. дол. США; 3315 сівалок на суму 2,7 млн дол. США; 9216 косарок на суму лише 738,1 тис. дол. США та багато іншої техніки [7].

Тому доцільно було б наростити виробництво мінітехніки та створити механізм, який би забезпечив участь господарств населення та сімейних фермерських господарств у Програмі часткової компенсації.

Отже, Програма часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки, за умов удосконалення, може стати ефективним інструментом активізації попиту на вітчизняну сільськогосподарську техніку, забезпечення аграріїв якісними засобами виробництва та зменшення залежності від імпорту.

Висновки. Необ'єктивність показників Держстату і, як наслідок, інформаційної бази макроекономічного характеру зумовлює недостатню обґрунтованість державної регуляторної політики щодо розвитку сільського господарства. Внаслідок цього можуть прийматися невважені рішення щодо державного регулювання сільського господарства та системи його оподаткування, а також занижується фактична капіталізація сільськогосподарських підприємств, що обмежує, зокрема, їх можливості із залучення кредитних та інвестиційних ресурсів.

Виправити ситуацію можна двома шляхами: провести масову переоцінку основних засобів сільгоспвиробництва за справедливою ринковою вартістю відповідно до розробленої науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» методики експертної оцінки або здійснити разову загальногалузеву індексацію балансової вартості основних засобів.

Забезпечення аграрного сектору економіки сучасною високопродуктивною, екологічною та економічною вітчизняною сільського-

сподарською технікою можливе за умови впровадження інноваційних технологій у її виробництво, організації виробництва на території України продукції кращих світових брендів, удосконалення механізму Програми часткової компенсації вартості вітчизняної

Список бібліографічних посилань

1. FAO provides technical support to formulate and implement gender-responsive and socially inclusive decisions in agriculture. URL : <https://www.uzdaily.uz/en/post/64652>.
2. Polyanskaya N. M. Material and technical support of the agricultural sector: regional aspect. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science* 677 (2021). URL : <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/677/2/022042/pdf>.
3. Modern Machines In Agriculture. URL : http://www.befarmex.com/files/292_Chapter%20N.2%20MODERN%20MACHINES%20IN%20AGRICULTURE%20-%20SPAIN.pdf.
4. Tripti Singh. 3 Important Capital Assets Required in a Farm. URL : <https://www.businessmanagementideas.com/farms/3-important-capital-assets-required-in-a-farm/5685>.
5. Білоусько Я. К., Соловей Д. Ю. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. *Економіка АПК*. 2014. № 1. С. 40-44.
6. Виробництво промислової продукції за видами. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Державна митна служба України : веб-сайт URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 06.05.2021).
8. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Захарчук О. В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 92-99.
10. Інформаційно-аналітичний портал АПК України : веб-сайт. URL : <https://agro.me.gov.ua/ua> (дата звернення: 07.05.2021).
11. Кузьмидер Г. Ocena efektywnosci dzialalnosci produkcyjnej po dokonaniu inwestycji rolniczych (na przykladzie RZD SYW w Puczniewie). *Ekon. org. roln / Warszawa*, 1974, 17, d. 23-106.
12. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України : посіб. / [Лупенко Ю. О., Захарчук О. В., Вишневецька О. В. та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ : ННЦ ІАЕ, 2015. 144 с.
13. Модернізація матеріально-технічної бази аграрних підприємств : монографія / [Захарчук О. В., Войтюк В. Д., Могилова М. М. та ін.] ; за ред. О. В. Захарчука та В. Д. Войтюка. Київ-Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2019. 305 с.
14. Навроцький Я. Ф. Сучасний розвиток ринку сільськогосподарської техніки. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2015. Т. 19. № 3. С. 63-70.
15. Нестеров О. Компенсація вартості техніки: що за результатами?. Український клуб аграрного бізнесу: веб-сайт. URL : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/oleg_nesterov/kompensatsiya_vartosti_tekhniki_scho_za_rezultatami#.
16. Нестеров О. Купівля української техніки в рамках держпідтримки зменшилась на 35%. Український клуб аграрного бізнесу : веб-сайт URL : http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/kupivlya_ukrainskoi_tekhniki_v_ramkakh_derzhpidtrimki_zmenshilas_na_35/.
17. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу : Закон України від 07.02.2002 р. № 3023. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3023-14>.
18. Формування ринків матеріально-технічних ресурсів АПК / Г. М. Підлісецький та ін. Київ : ННЦ ІАЕ, 2001. 428 с.

техніки (наприклад, збільшення розміру компенсації від 25 до 40%). Крім того, такі заходи допоможуть стабілізувати ситуацію на ринку вітчизняної техніки та поступово зменшити залежність від її імпорту.

References

1. FAO provides technical support to formulate and implement gender-responsive and socially inclusive decisions in agriculture. Retrieved from: <https://www.uzdaily.uz/en/post/64652> [In English].
2. Polyanskaya, N.M. (2021). Material and technical support of the agricultural sector: regional aspect. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science* 677. Retrieved from: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/677/2/022042/pdf> [In English].
3. Modern Machines In Agriculture. Retrieved from: http://www.befarmex.com/files/292_Chapter%20N.2%20MODERN%20MACHINES%20IN%20AGRICULTURE%20-%20SPAIN.pdf [In English].
4. Tripti Singh. 3 Important Capital Assets Required in a Farm. Retrieved from: <https://www.businessmanagementideas.com/farms/3-important-capital-assets-required-in-a-farm/5685> [In English].
5. Bilousko, Ya.K. & Solovei, D.Yu. (2014). Analiz koniunktury rynku silskohospodarskoi tekhniki v Ukraini [Analysis of the conjuncture of the agricultural machinery market in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 40-44 [In Ukrainian].
6. Vyrobnnytstvo promyslovoi produktsii za vydamy [Production of industrial products by type]. *Derzhavna sluzhba statystyky*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].
7. *Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy* [State Customs Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://customs.gov.ua/> [In Ukrainian].
8. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].
9. Zakharchuk, O.V. (2014). Problemy materialno-tekhnichnoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Problems of material and technical support of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 7, pp. 92-99 [In Ukrainian].
10. *Informatsiino-analitychnyi portal APK Ukrainy* [Information and analytical portal of the AIC of Ukraine] (2021). Retrieved from: <https://agro.me.gov.ua/ua> [In Ukrainian].
11. Kuzmyder, H. (1974). Ocena efektywnosci dzialalnosci produkcyjnej po dokonaniu inwestycji rolniczych (na przykladzie RZD SYW w Puczniewie) [Assessment of the efficiency of production activities after agricultural investments (on the example of RZD SYW in Puczniewo)]. *Ekon. org. Roln. Warszawa*, 17, d. 23-106 [In Polish].
12. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V., Vyshnevetska, O.V., et al. (2015). *Materialno-tekhnichne zabezpechennia silskoho gospodarstva Ukrainy* [Material and technical support of agriculture of Ukraine: guide]. Yu.O. Lupenko, O.V. Zakharchuk (Ed.). Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].
13. Zakharchuk, O.V., Voitiuk, V.D., Mohylova, M.M., et al. (2019). *Modernizatsiia materialno-tekhnichnoi bazy ahrarnykh pidpriemstv: monohrafiia* [Modernization of material and technical base of agricultural enterprises: monograph]. O.V. Zakharchuk, V.D. Voitiuka (Ed.). Kyiv - Ternopil : FOP Palianytsia V.A. [In Ukrainian].
14. Navrotskyi, Ya.F. (2015). *Suchasnyi rozvytok rynku silskohospodarskoi tekhniki* [Modern development of the agricultural machinery market]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats.*, vol. 19 (3), pp. 63-70 [In Ukrainian].

15. Nesterov, O. (2020). Kompensatsiia vartosti tekhniki: shcho za rezultatamy? [Compensation for the cost of equipment: what is the result?]. Ukrainskyi klub aharnoho biznesu. Retrieved from: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/oleg_nesterov/kompensatsiya_vartosti_tekhniki_scho_za_rezultatami# [In Ukrainian].

16. Nesterov, O. (2021). Kupivlia ukrainskoi tekhniki v ramkakh derzhpidtrymky zmenshylas na 35% [The purchase of Ukrainian equipment under state support decreased by 35%]. Ukrainskyi klub aharnoho biznesu. Retrieved from: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/kupivlya_ukrainskoi_tekhniki_v_ramkakh_derzhpidtrimki_zmenshylas_na_35/ [In Ukrainian].

17. Pro stymuliuivannia rozvytku vitchyznianoho mashynobuduvannia dlia ahropromysloвого комплексу : Zakon Ukrainy vid 07.02.2002 r. # 3023 [Pro stymuliuivannia rozvytku vitchyznianoho mashynobuduvannia dlia ahropromysloвого комплексу : Zakon Ukrainy vid 07.02.2002. No. 3023]. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3023-14> [In Ukrainian].

18. Pidlisetskyi, H.M., et al. (2001). Formuvannia rynkiv materialno-tekhnichnykh resursiv APK [Formation of markets for material and technical resources of the agro-industrial complex]. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].

Zakharchuk O. V., Navrotskyi Ya. F., Vishnevska O. V. Current state and prospects of material and technical support of agriculture

The purpose of the article is to analyze the state of material and technical support of agriculture in Ukraine and develop a scientific justification for proposals to improve it.

Research methods. Use methods: monographic (analysis of the development and provision of agriculture with fixed assets); statistical (to reflect the situation on the market of technical means for agriculture in quantitative and qualitative indicators through a system of absolute and relative indicators); analysis of series of speakers, structural changes (for analysis and identification of trends in the market of agricultural machinery); comparison (comparison of economic indicators); tabular and graphical (visual display of research results in the form of tables and graphs), abstract-logical (generalization and formulation of the conclusion).

Research results. The current state and prospects of development of technical support of agriculture in Ukraine are analyzed. Based on the study of problems with the technical support of agricultural production, especially their active component, scientifically grounded proposals have been developed to improve the material and technical support of agricultural enterprises.

Scientific novelty. Proposals have been developed to improve the logistics of agricultural producers by quantitative and qualitative growth of their capital equipment to ensure timely and high-quality implementation of a full range of agricultural work on modern advanced technologies, increase productivity and income of the rural population.

Practical significance. Calculations of determination of normative need in fixed assets for production of agricultural products for the period till 2025 are carried out. Proposals on increase of capital equipment of agricultural commodity producers are developed. Tabl.: 3. Figs.: 2. Refs.: 18.

Keywords: fixed assets; investments; agricultural machinery; market; material and technical support; compensation of equipment cost.

Zakharchuk Oleksandr Vasylovych - doctor of economic sciences, professor, head of the department of investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Navrotskyi Yaroslav Fedorovych - candidate of economic sciences, senior research fellow of the department of investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: yarol.nav@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4677-5306>

Vyshnevska Oksana Vasylivna - candidate of economic sciences, senior research fellow, leading research fellow of the department of investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: ksutasha@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0978-2063>

Захарчук А. В., Навроцкий Я. Ф., Вишневецкая О. В. Современное состояние и перспективы материально-технического обеспечения сельского хозяйства

Цель статьи - проанализировать состояние материально-технического обеспечения сельского хозяйства Украины и разработать научно обоснованные предложения по его улучшению.

Методика исследования. Используются методы: монографический (анализ развития и обеспечения сельского хозяйства основными производственными средствами); статистический (для отображения ситуации на рынке технических средств для сельского хозяйства в количественном и стоимостном выражении через систему абсолютных и относительных показателей); анализа рядов динамики, структурных сдвигов (для анализа и выявления тенденций показателей рынка сельскохозяйственной техники); сравнения (сопоставления экономических показателей); табличный и графический (наглядное отображение результатов исследования в виде таблиц и графиков); абстрактно-логический (обобщение и формулирование выводов).

Результаты исследования. Проанализировано современное состояние и перспективы развития технического обеспечения сельского хозяйства в Украине. На основе исследования проблем с техническим обеспечением сельскохозяйственного

производства, особенно их активной составляющей, разработаны научно обоснованные предложения по улучшению материально-технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий.

Элементы научной новизны. Разработаны предложения по улучшению материально-технического обеспечения сельскохозяйственных производителей путем количественного и качественного роста их фондообеспеченности с целью своевременного и качественного выполнения полного комплекса сельскохозяйственных работ по современным прогрессивным технологиям, повышения производительности труда и доходов сельского населения.

Практическая значимость. Проведены расчеты определения нормативной потребности в основных средствах для производства сельскохозяйственной продукции на период до 2025 г. Разработаны предложения по повышению фондообеспеченности сельскохозяйственных товаропроизводителей. Табл.: 3. Илл.: 2. Библиогр.: 18.

Ключевые слова: основные средства; инвестиции; сельскохозяйственная техника; рынок; материально-техническое обеспечение; компенсация стоимости техники.

Захарчук Александр Васильевич - доктор экономических наук, профессор, заведующий отделом инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: zahar-s@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1734-1130>

Навроцкий Ярослав Федорович - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: yarol.nav@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-4677-5306>

Вишневецкая Оксана Васильевна - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: ksutasha@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0978-2063>

Стаття надійшла до редакції 24.03.2021 р.

Фахове рецензування: 20.04.2021 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Захарчук О. В., Навроцький Я. Ф., Вишневецька О. В. Сучасний стан та перспективи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 79 – 88. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079>

Zakharchuk, O.V., Navrotskyi, Ya.F. & Vishnevetska, O.V. (2021). Suchasnyi stan ta perspektyvy materialno-tekhnichnoho zabezpechennia silskoho hospodarstva [Current state and prospects of material and technical support of agriculture]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 79 – 88 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079>

* * *

Новини АПК

Проект «Оцінювання впливу карантинних заходів, пов'язаних з COVID-19, для аграрного сектору й продовольчої безпеки держави та розроблення алгоритму дій щодо мінімізації негативних наслідків» - переможець конкурсу Національного фонду досліджень України

Проект «Оцінювання впливу карантинних заходів, пов'язаних з COVID-19, для аграрного сектору й продовольчої безпеки держави та розроблення алгоритму дій щодо мінімізації негативних наслідків» є одним із переможців конкурсу Національного фонду досліджень України «Наука для безпеки людини та суспільства». Проект розрахований на півтора роки, фінансування якого становить близько двох мільйонів гривень. Науковий керівник проекту - заступниця директора з науково-проектної роботи ННЦ «Інститут аграрної економіки», д.е.н., проф., чл.-кор. НААН Ольга Ходаківська.

„Ми розуміємо, що пандемія швидко не мине, маємо бути готовими до нових викликів, - пояснює Ольга Василівна. - Дуже важливо знати, як реагувати на подібні виклики, що саме має робити наука, а що - держава та суспільство, щоб подолати кризу з найменшими втратами. Іншими словами, потрібен чіткий план дій гарантування продовольчої безпеки населення країни”.

Нині колектив учених працює над відповідною стратегією, яку рекомендуватимуть центральним органам державної влади, органам місцевого самоврядування і самоврядним організаціям товаровиробників. У плані передбачено, як вийти з ситуації, що склалася, як підтримати виробників сільськогосподарської продукції, а також - як діяти, щоб подібні «форс-мажори» не призвели до фінансових втрат у майбутньому. Ольга Ходаківська переконана, що ці рекомендації мають стати «настільною книгою» для ухвалення рішень щодо продовольчої безпеки населення країни.

Джерело: Національний фонд досліджень України